EVROPA

Geografska lega Evrope: vzhodna, zahodna, severna in južna polobla, ekvator, severni povratnik, severni tečajnik, začetni poldnevnik (Greenwich); morska ožina, prekop, časovni pas, krajevni čas, datumska meja, Evrazija, Gibraltar, Nordkapp, Severno morje, Sredozemsko morje, Črno morje
Meja med Evropo in Azijo, meja med Evropo in Afriko (Ural, Kaspijsko jezero, Bospor, Dardanele, Gibraltarska vrata, Sredozemsko morje)

Jezikovna in verska raznolikost Evrope: Romani, Slovani, Germani, krščanstvo, katoličani, pravoslavci, protestanti, islam

Verska sestava Evrope:

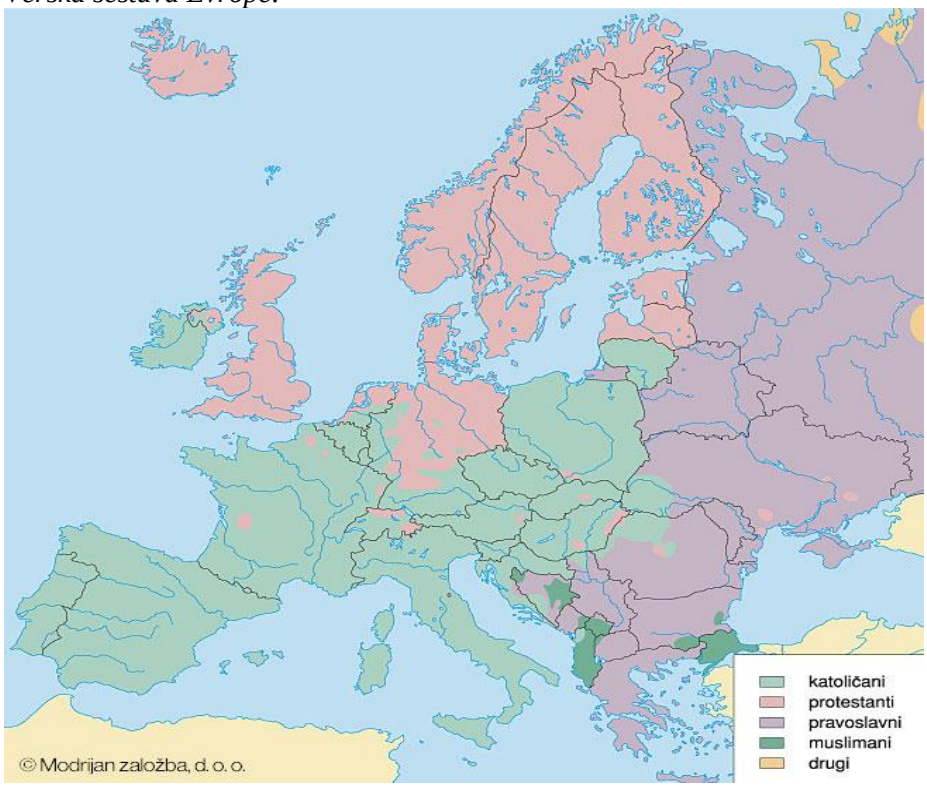

Površje Evrope: gorovja in nižine (glej posamezne geografske enote Evrope)

Evropska unija: pomen EU, cilji EU, svoboden pretok ljudi, blaga, delovne sile

Razčlenjenost Evrope: polotoki in otoki (Skandinavski, Pirenejski, Apeninski, Balkanski polotok, Britansko otočje, Islandija, Korzika, Sardinija, Sicilija, Malta, Ciper)

Geografske enote Evrope: Južna in Jugovzhodna, Srednja, Zahodna, Severna, Vzhodna Evropa

POJMI:

- Morska ožina: ozek del morja, ki povezuje dve sosednji morji.

a) Južna in Jugovzhodna Evropa

Geografska lega in naravne enote: Sredozemlje (Mediteran), Pirenejski (Iberski), Apeninski, Balkanski polotok, Jadransko, Egejsko, Jonsko, Ligursko, Črno morje, Padska nižina, Alpe (mladonagubano gorovje), Pireneji, Apenini, Dinarsko gorstvo, Rodopi, Karpati, Balkan, Vlaška nižina

Sredozemske države Južne Evrope (Španija, Portugalska, Italija, Grčija, Malta, Ciper) in **države Jugovzhodne Evrope** (BiH, Hrvaška, Srbija, Črna gora, Kosovo, Makedonija, Albanija, Romunija, Bolgarija).

Sredozemsko morje: morski tokovi, barva, temperatura, slanost; onesnaževanje in posledice

Sredozemsko (mediteransko) podnebje, sredozemsko rastlinstvo in prst: klimogram, zimzeleno rastlinstvo, makija, hrast plutovec, bor, aromatične rastline, oljka, agrumi (južno sadje); vulkanska prst, rdeča prst (jerovica/terra rossa)

Potresna in vulkanska območja: potres, epicenter, hipocenter, seizmograf, Zemljine plošče (tektonske ali litosferske plošče); vulkan ali ognjenik, Etna, Vezuv, magma, lava, žrelo (krater), vulkanski pepel

Nastanek potresa:

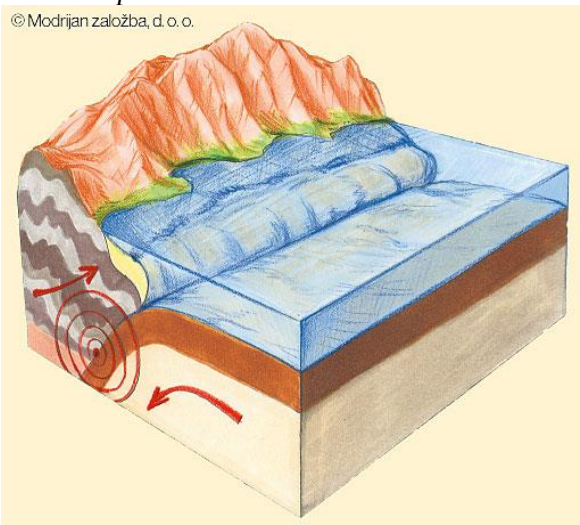

Prerez vulkana:

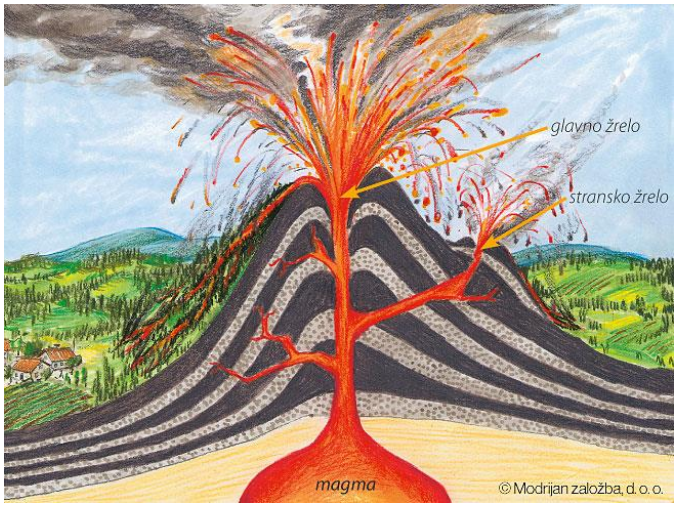

Kmetijstvo: kulturne terase in namakalni sistemi

Kulturne terase:

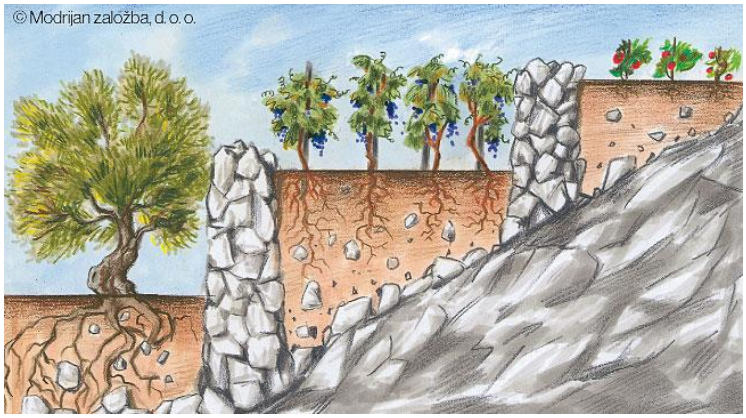

Industrijske regije: Padska nižina, rafinerije
Promet: prekop, morska ožina, Bospor, Dardanele, Gibraltar
Turizem: turistični biseri (Benetke, Atene, Rim, Kreta, Costa Brava), pozitivne in negativne posledice turizma
Narodnostna in verska pestrost: stik treh ver na Balkanskem polotoku, posledice take verske in narodnostne pestrosti

POJMI:

- Aromatične rastline: rastline prijetnega vonja (npr. lovor, rožmarin).
- Makija: zimzeleno grmičasto rastlinstvo v Sredozemlju.
- Sredozemska rdeča prst, jerovica, terra rossa: rdečkasta prst, ki nastane na apneniški podlagi v Sredozemlju.
- Rafinerija: industrijski obrat za predelavo (prečiščevanje) nafte.
- Mladonagubano gorovje: gorovje, ki se je nagubalo v novem zemeljskem veku.
- Potres: nenadno in pogosto silovito tresenje Zemljinega površja.
- Seizmograf: instrument za merjenje potresnih valov.
- Epicenter: točka na Zemljinem površju, kjer so potresni sunki najmočnejši.
- Hipocenter: točka v Zemljini notranjosti, kjer je žarišče potresa.
- Vulkan ali ognjenik: kraj, kjer raztopljene kamnine iz notranjosti Zemlje prihajajo na površje.
- Magma: raztopljene kamnine v notranjosti Zemlje.
- Lava: raztopljene kamnine, ki se ob izbruhu razlijejo po površju.

b) Srednja Evropa

Naravnogeografske enote: Panonska nižina, Nemško-Poljsko nižavje, Alpe, Zahodni Karpati, Severno in Baltsko morje, večje reke (Odra, Visla, Laba, Donava, Ren).

Naravne enote Srednje Evrope:

Vzroki za prehodnost držav Srednje Evrope in posledice prehodnosti. Katere države Srednje Evrope so celinske, katere obmorske?

Jezikovna in narodnostna pestrost prebivalstva Srednje Evrope: Germani, Slovani, Ugrofinci

1. ***Panonska nižina***: oblika in obseg (del v Sloveniji, osamelci), vodna mreža (Donava, Sava, Drava, Tisa), poplave (regulacija, kanal, rečni okljuk, mrtvi rokav). Podnebje (celinsko ali kontinentalno podnebje), rastlinstvo (stepa) in prst (črnica ali černozjom, puhlica). Življenje ljudi. Kulturne rastline (industrijske rastline, žita, sončnice, sladkorna pesa).

Nastanek mrtvega rokava:

POJMI:

- Puhlica: usedlina iz drobnega gradiva, ki so ga med ledenimi dobami nanesli reke in veter z obrobja gorskega sveta.
- Osamelci: osamljeni deli dvignjenega površja nad okoliško ravnino.
- Rečni okljuk: močna vijuga rečne struge.
- Mrtvi rokav: nekdanji del reke, ki je sčasoma izgubil neposreden stik z reko in se spremenil v jezero.
- Regulacija: umetno urejanje rečne struge z namenom uravnave rečnega toka.
- Černozjom: zelo rodovitna prst temne barve pod stepnim rastlinstvom.

2. ***Alpe***
   Lega in obseg Alp (Mont Blanc, Triglav). Zunanje preoblikovanje površja (ledenik, ledeniška morena ali groblja, ledeniško jezero, Bodensko, Blejsko in Bohinjsko jezero). Spreminjanje podnebja in rastlinstva z nadmorsko višino (rastlinski višinski pasovi, gozdna meja). Promet in turizem v Alpah (pozitivne in negativne posledice, pomembnejši predori in prelazi).

Nastanek Alp:

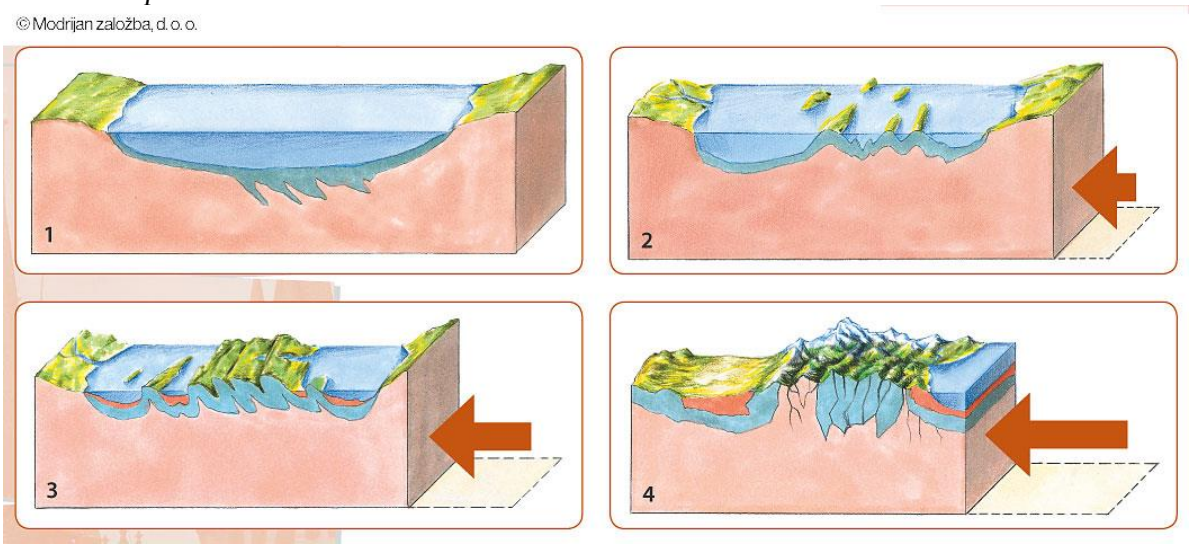

Ledeniška pokrajina:

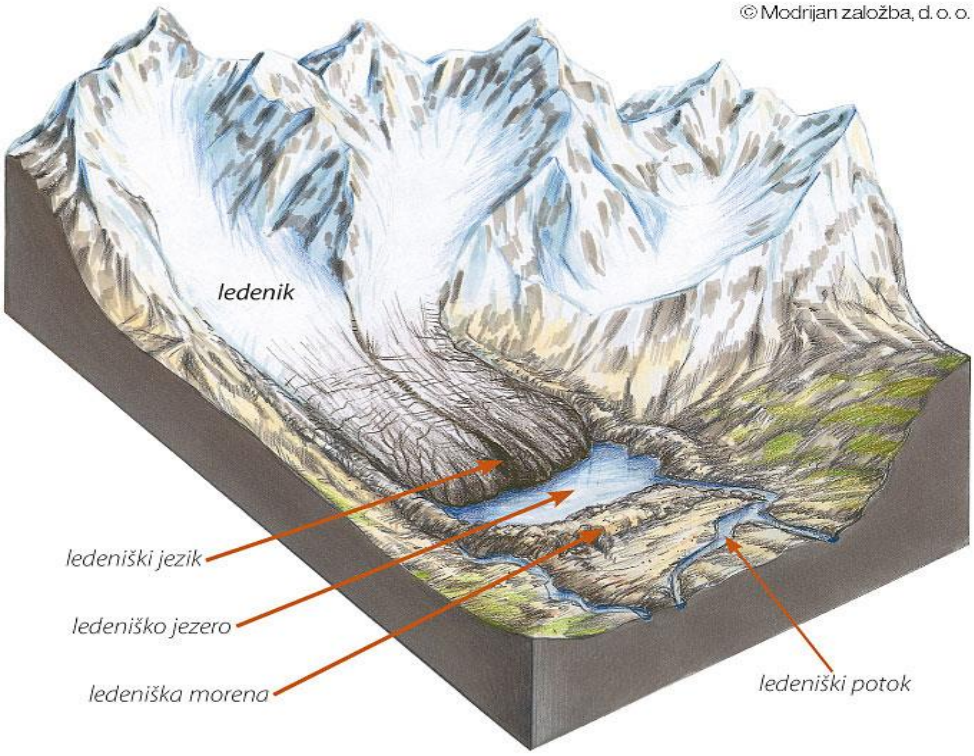

POJMI:

- Ledeniška dolina: dolina, ki je zaradi ledeniškega preoblikovanja dobila obliko črke U.
- Ledeniška groblja ali morena: nasip kamnitega drobirja, ki ga je nanesel ledenik.
- Ledeniško jezero: jezero, nastalo v kotanji za ledeniško grobljo.
- Gozdna meja: nadmorska višina, do katere še sega gozd.
- Snežna meja: meja trajnega snega.

3. *Sredogorja s kotlinami, Nemško-Poljsko nižavje in Karpati*

Reliefne značilnosti: grudasto gorovje, primerjava reliefnih značilnosti sredogorij, Nemško-Poljskega nižavja in Karpatov; Schwarzwald, Švicarska in Češko-Moravska planota. Rudno bogastvo sredogorij in razvoj industrijskih pokrajin (značilnosti industrijskih pokrajin, Šlezija, Češko rudogorje, Posarje, Porurje, umiranje gozdov, kisli dež, trajnostni razvoj, postindustrijska in informacijska družba).

POJMI:

- Gruda: del goratega površja, ki se je dvignil ob prelomu.
- Tektonski jarek: ugreznjen del površja med dvema vzporednima prelomoma.
- Grudasto gorovje: gorovje, ki ga sestavljajo grude, kotline in tektonski jarki.
- Kisli dež: dež, ki nastane kot posledica prevelikih količin žveplovega dioksida v zraku.
- Trajnostni razvoj: razvoj, ki ne ogroža prihodnjih generacij.
- Postindustrijska družba: družba, v kateri večina ne dela več v industriji, ampak v različnih storitvenih dejavnostih.
- Informacijska družba: družba, ki temelji na uporabi informacijske tehnologije.

Nastanek grudastega gorovja:

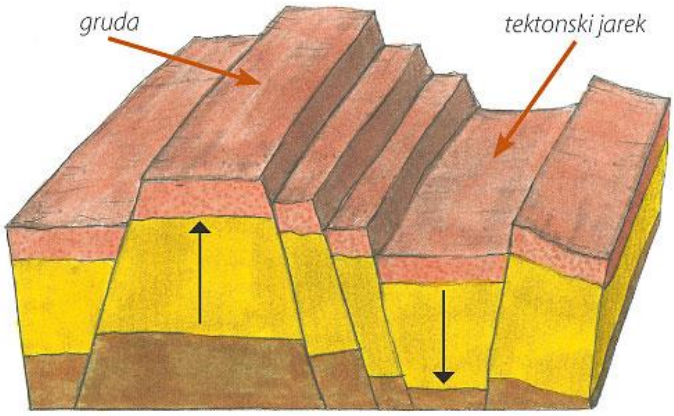

c) Zahodna Evropa

Geografska lega: otoška država, obmorska država, Atlantska Evropa, Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske, Anglija, Beneluks

Reliefne značilnosti: nižji svet, stara uravnana gorovja, mladonagubana gorovja

Atlantska obala v primerjavi s sredozemsko: klif, sipina, nasip, polder, depresija, plimovanje

POJMI:

- Beneluks: skupnost Belgije, Nizozemske in Luksemburga.
- Klif: strmo pobočje ali stena ob morju. Nastane tako, da morski valovi spodjedajo obalo.
- Sipina: nakopičen pesek na obali, ki ga je prinesel veter.
- Polder: kopno zemljišče na Nizozemskem, ki ga je človek pridobil z osuševanjem morja. Leži nižje od morske gladine in je obdano z varovalnimi nasipi.
- Depresija: območje, ki je pod morsko gladino (npr. polder).
- Plimovanje: izmenično naraščanje (plima) in upadanje morske gladine (oseka). Nastane zaradi privlačne sile Lune in v manjši meri tudi Sonca.

Nastanek klifa:

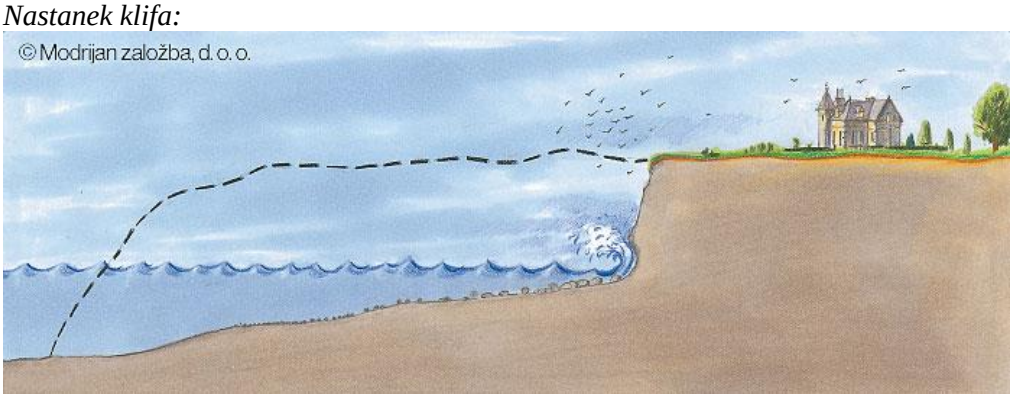

Nizozemska pokrajina s polderji:

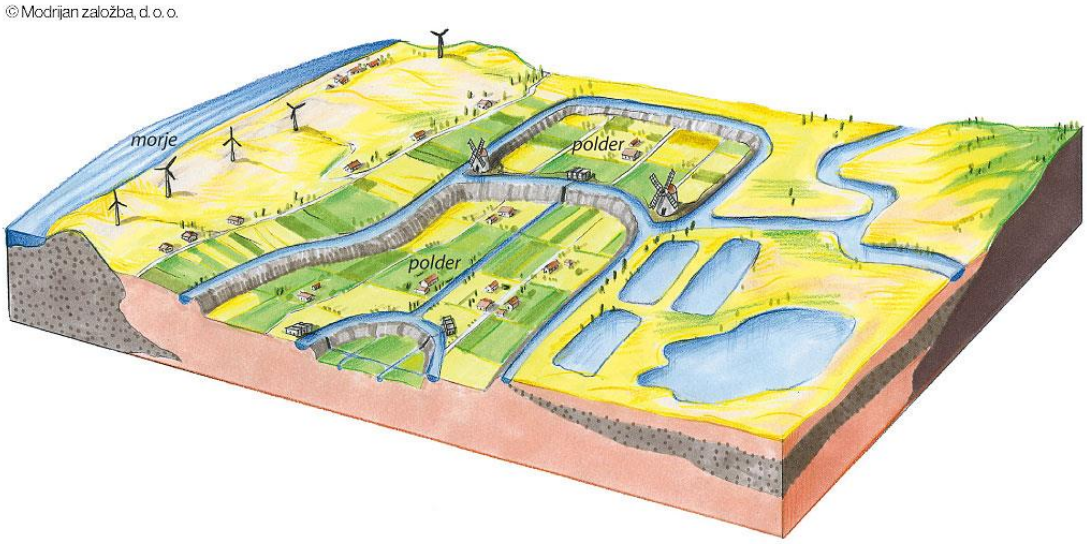

Pomen obmorske lega v preteklosti in vpliv Severnoatlantskega (Zalivskega) morskega toka (pomorska sila, kolonija).

Severnoatlantski morski tok:

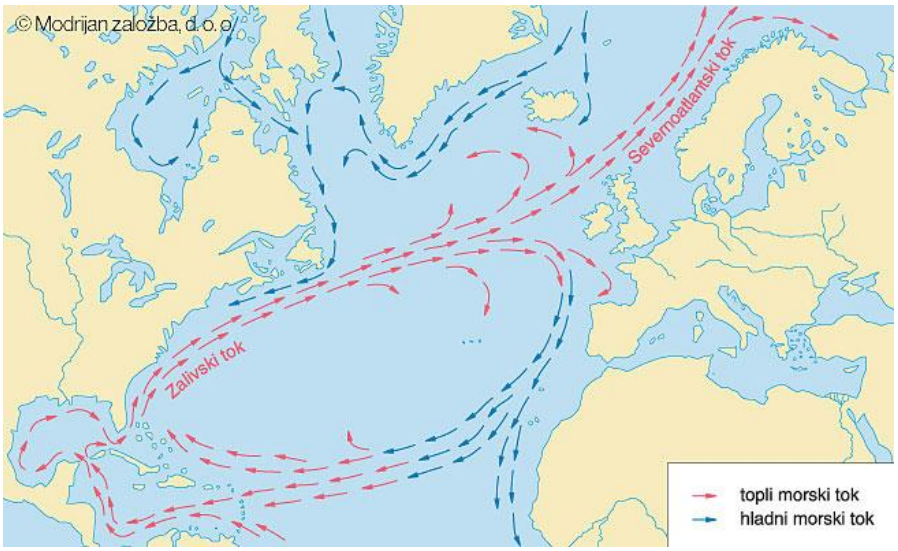

Gospodarski pomen večjih zahodnoevropskih rek: rečni promet, Rotterdam, onesnaženost voda; Ren, Sena, Loara, Temza
Gospodarstvo in najgosteje poseljena območja Zahodne Evrope: specializirano in intenzivno kmetijstvo

POJMI:

- Severnoatlantski (Zalivski) tok: morski tok, ki teče iz Mehiškega zaliva proti Zahodni in Severni Evropi.
- Kolonija: ozemlje, ki ga je določena evropska država osvojila na drugi celini
- Specializirano kmetijstvo: kmetijstvo, ki je usmerjeno v eno samo vrsto pridelka ali v eno samo dejavnost
- Intenzivno kmetijstvo: kmetijstvo, ki uporablja veliko mehanizacije in umetnih gnojil, ima velike hektarske donose in zaposluje malo delovne sile

d) Severna Evropa

Geografska lega glede na toplotne pasove: polarni ali mrzli pas, severni tečajnik
Države Severne Evrope: Skandinavske, Nordijske in Pribaltske države
Ledeniško preoblikovano površje: fjord, fjell, gejzir; vpliv na poselitev
Podnebje in rastlinstvo: polarna noč, polarni dan, tundra; vpliv podnebja na življenje, poselitev in gospodarstvo

Nastanek fjorda:

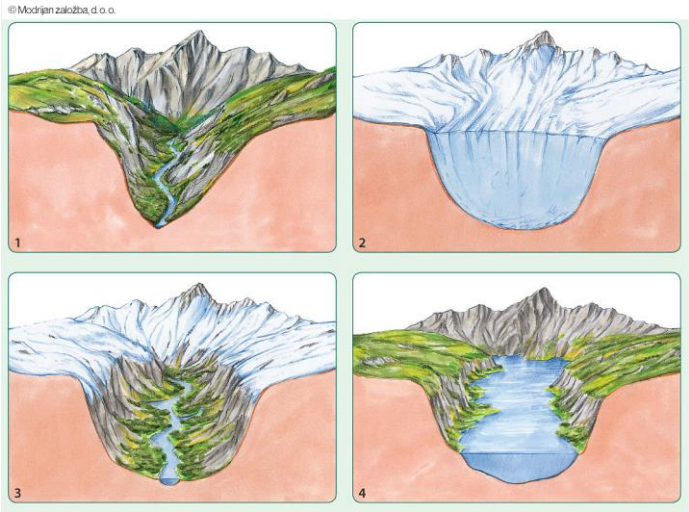

Fjell je gorato planotasto površje nad fjordom:

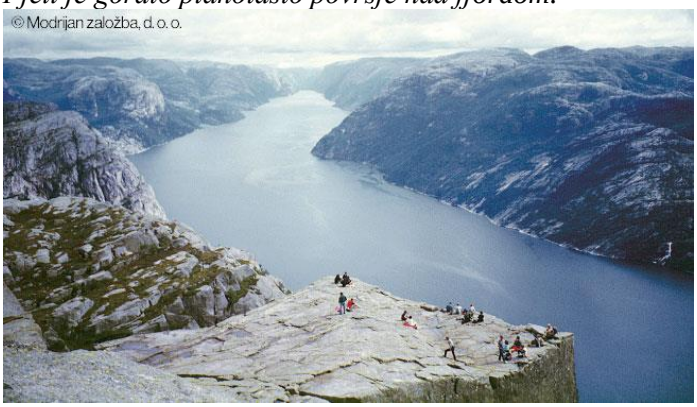

Tundra:

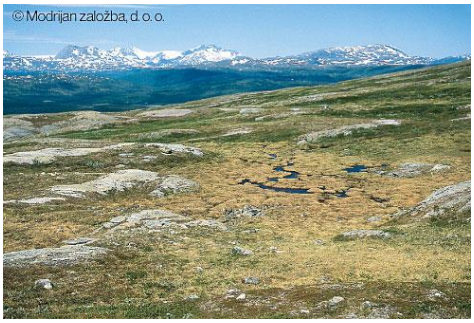

Iglasti gozdovi:

POJMI:

- Nordijske države: skupno ime za Dansko, Švedsko, Norveško, Finsko in Islandijo
- Skandinavski državi: državi, ki ležita na Skandinavskem polotoku (Norveška, Švedska)
- Pribaltske države: skupno ime za države ob vzhodnih obalah Baltskega morja (Litvo, Latvijo in Estonijo)
- Fjord: značilna ledeniška koritasta dolina, ki jo je zalilo morje
- Fjell: gorat in planotast svet v notranjosti, ki se dviguje nad fjordi
- Gejzir: občasen izbruh pare in vroče vode, ki na določenem mestu brizgne iz tal na površje
- Tundra: pokrajine mahov, lišajev, različnih zelišč in pritlikavih grmov
- Polarna noč: pojav, severno od severnega tečajnika, ko Sonce ne vzide vsaj 24 ur
- Polarni dan: pojav, severno od severnega tečajnika, ko Sonce ne zaide vsaj 24 ur

e) Vzhodna Evropa in Severna Azija

Geografska lega in enote: Vzhodna Evropa, Severna Azija, Vzhodnoevropsko nižavje, Ural, Sibirija

Toploti pasovi, podnebne in rastlinske značilnosti Vzhodne Evrope in Severne Azije: tečaj mraza, polarno podnebje, tundra, tajga, stepa, črnica, gozdna stepa

Vpliv podnebja in pomen naravnih virov za življenje in poselitev.

Politična in narodnostna sestava: Slovani, Rusi, Ukrajinci, Belorusi

Večje reke in njihov gospodarski pomen: Volga, Dneper, Ob, Jenisej, Lena

POJMI:

- Tajga: rusko ime za obsežen pas iglastih gozdov z vmesnimi belimi brezami
- Stepa: pokrajina s travniškim rastlinstvom